

Γράμμα από το Παρίσι

Charles Reeve

1.

«Ντυμένοι στα μαύρα, με μάσκες, γάντια και διακριτικές κινήσεις, ανακοίνωσαν με χαμογελαστά μάτια ότι “Σήμερα είναι η Επιχείρηση Δωρεάν Φυσικό Αέριο”» – έτσι ξεκινούσε το ρεπορτάζ ενός δημοσιογράφου που ακολουθούσε δύο εργαζόμενους της εθνικής εταιρείας φυσικού αερίου, οι οποίοι είχαν αναλάβει άμεση δράση για να διαμαρτυρηθούν για την πρόταση «μεταρρύθμισης» του δημόσιου συνταξιοδοτικού συστήματος. Οργανωμένοι σε μικρές ομάδες κομάντο, οι εργαζόμενοι αυτοί, που αυτοαποκαλούνται «Ρομπέν των Δασών», ανέλαβαν δράση για να παρέχουν φυσικό αέριο σε νοικοκυριά της εργατικής τάξης σε χαμηλή τιμή ή ακόμη και δωρεάν στη Μασσαλία, τη μεγάλη εργατούπολη της νότιας Γαλλίας. Όπου σταματούσαν, αναρτούσαν μια ειδοποίηση στη σύνδεση του φυσικού αερίου, ενημερώνοντας τους χρήστες ότι «το ηλεκτρικό ρεύμα και το φυσικό αέριο έχουν ακριβύνει και οι άνθρωποι έχουν λιγότερη αγοραστική δύναμη. Οι επενδυτές πλουτίζουν και οι εργάτες εκνευρίζονται». Οι εν λόγω Ρομπέν των Δασών γνωρίζουν ότι δεν αλλάζουν τη γενική κατάσταση των φτωχών με το να πειράζουν τους αγωγούς, αλλά, όπως λένε, «με αυτόν τον τρόπο κάνουμε κάτι για το κοινό καλό. Η ενέργεια είναι κοινό αγαθό, δεν πρέπει να ελέγχεται από τον νόμο της αγοράς». Έτσι επανασυνδέουν το κομμένο ηλεκτρικό ρεύμα και το κομμένο φυσικό αέριο στους φτωχούς ανθρώπους που δεν μπορούν να πληρώ-

σουν. Έκαναν επίσης διακανονισμούς για χαμηλότερες τιμές στους αρτοποιούς που αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσκολίες. Σε δύο μεγάλες γειτονίες της Μασσαλίας, οι Ρομπέν των Δασών μείωσαν το κόστος του φυσικού αερίου και του ηλεκτρικού κατά 50 τοις εκατό.

Αποφάσισαν επίσης να «κάνουν μια επίσκεψη» στους κυβερνητικούς εκπροσώπους που σχεδίαζαν να ψηφίσουν υπέρ της συνταξιοδοτικής «μεταρρύθμισης», ώστε να προσπαθήσουν να τους «πείσουν» για το αντίθετο – διαφορετικά, θα τους έκοβαν το ρεύμα.¹ «Θα δράσουμε, γιατί αυτοί καταλαβαίνουν μόνο από σχέσεις εξουσίας». Είχαν ξεκινήσει αυτές τις άμεσες δράσεις το 2004, όταν η εταιρεία ενέργειας μετατράπηκε από δημόσια σε σύμπραξη δημόσιου και ιδιωτικού τομέα. Στην αρχή οι εργαζόμενοι διατήρησαν τους μισθούς και τις παροχές τους, αλλά οι διαδοχικές κυβερνήσεις της δεξιάς και της αριστεράς μείωσαν και τα δύο. Σήμερα, με τη «μεταρρύθμιση», θα μειωθούν και τα ελάχιστα πλεονεκτήματα του συνταξιοδοτικού τους προγράμματος. Όπως πάντα, η κυβέρνηση εξισώνει προς τα κάτω. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο οι εργαζόμενοι στην ενέργεια συμμετέχουν τόσο ενεργά στο κίνημα κατά της «μεταρρύθμισης». Όπως όλες οι μεγάλες εταιρείες, έτσι και οι επιχειρήσεις ενέργειας αποκομίζουν

---

1. Στις αρχές Μαρτίου, πολλά γραφεία βουλευτών και υπουργών της κυβέρνησης, συμπεριλαμβανομένου του υπουργού εργασίας, υπέστησαν διακοπές ρεύματος.

γιγαντιαία κέρδη, ενώ οι τιμές που πληρώνουν οι καταναλωτές συνεχώς αυξάνονται. Μόλις αποκαλύφθηκε ότι η εθνική εταιρεία φυσικού αερίου εξακολουθεί να πουλάει ρωσικό αέριο, παρότι η επίσημη ρητορική χαρακτηρίζεται από μια πολεμοκάπηλη προπαγάνδα κατά του Πούτιν, γεγονός που φέρνει σε πρώτο πλάνο την υποκρισία γύρω από το ζήτημα του πολέμου.

Αυτές οι άμεσες δράσεις καταδεικνύουν με ιδιαίτερα εύγλωττο τρόπο την κοινωνική κατάσταση που επικρατεί στη χώρα, τις αλλαγές που συντελούνται στον τρόπο σκέψης των εργαζομένων στη Γαλλία, τη στάση των εργαζομένων απέναντι στη νομιμότητα και τη διαφορούμενη στάση των συνδικάτων απέναντι σε αυτό το ζήτημα. Κατ' αρχάς, οι δράσεις αυτές αποκαλύπτουν μια ριζοσπαστικοποίηση ορισμένων (μειοψηφικών) τμημάτων της εργατικής τάξης. Εκφράζουν την κατανόηση του γεγονότος ότι οι εργαζόμενοι έχουν δύναμη πάνω στην κοινωνική αναπαραγωγή και ξεκινούν από τη βασική αρχή ότι η πολιτική τάξη που υπηρετεί τις καπιταλιστικές επιχειρήσεις καταλαβαίνει μόνο από βία. Η στάση της εργατικής τάξης ενισχύεται από την αλαζονεία της κυβέρνησης, η οποία από την αρχή επέβαλε απευθείας το «μεταρρυθμιστικό» της πλαίσιο, αφήνοντας στα συνδικάτα περιρισμένα περιθώρια διαπραγμάτευσης. Άσκησε έτσι πίεση στις πιο ρεφορμιστικές οργανώσεις, οι οποίες για δεκαετίες έδιναν τη συγκατάθεσή τους – με επιφυλάξεις βεβαίως – σε όλες τις νεοφιλελεύθερες «μεταρρυθμίσεις».

Ο μετασχηματισμός της εργατικής τάξης, η εξαφάνιση της παλιάς προλεταριακής συλλογικότητας, η επισφάλεια και η ατομικοποίηση των συνθηκών εργασίας – όλα αυτά είναι παράγοντες που έχουν αλλάξει τα συναισθήματα των ανθρώπων για την εργασία και τη νομιμότητα. Η υπερά-

σπιση της ιδέας του «κοινού καλού» θα πρέπει αναμφίβολα να θεωρηθεί ότι σχετίζεται με τη συνειδητοποίηση της εξαθλίωσης μεγάλων τμημάτων της κοινωνίας και των εργατικών γειτονιών, όπου η ανεργία και η επισφάλεια είναι πανταχού παρούσες, όπου η φτώχεια κερδίζει έδαφος με την ανεργία και τους χαμηλούς μισθούς. Το μίσος για τους πλούσιους, τις εύπορες τάξεις, τις επιδεικτικές δαπάνες παραμένει ισχυρό. Στη Γαλλία σήμερα ο χαρακτηρισμός «Μακρονιστής» έχει γίνει συνώνυμο του «υπερασπιστή των προνομιούχων». Το κίνημα των Κίτρινων Γιλέκων, πέρα από τις αμφισβησίες και τις αντιφάσεις που το συνόδευαν, είχε βαθύτατο αντίκτυπο ως ένας τρόπος διεκδίκησης της τιμής και της αξιοπρέπειας των φτωχών και των περιθωριοποιημένων. Είναι χαρακτηριστικό ότι το σύνθημα των Κίτρινων Γιλέκων «Είμαστε εδώ, είμαστε εδώ, για την τιμή της εργατικής τάξης και για έναν καλύτερο κόσμο!» είναι το σύνθημα που ακούγεται συχνότερα στις διαδηλώσεις και σε όλες τις κοινωνικές συγκρούσεις. Έχει αντικαταστήσει τη *Διεθνή*.

Τέλος, όσον αφορά τα παλιά συνδικάτα, η κατάσταση έχει επίσης μετασχηματιστεί εμφανώς. Εδώ το παράδειγμα των Ρομπέν των Δασών είναι διαφωτιστικό: Τα συνδικάτα του τομέα της ενέργειας κυριαρχούνταν παραδοσιακά από την CGT, ένα συνδικάτο υπό τον αυστηρό έλεγχο μιας νομενκλατούρας του Κομμουνιστικού Κόμματος που χρονολογείται από τα μεταπολεμικά σταλινικά χρόνια. Μέχρι τις αρχές αυτού του αιώνα, αυτή η γραφειοκρατία απέρριπτε κάθε παράνομη δράση σε επίπεδο βάσης, ως έκφραση αριστεριστών, τυχοδιωκτών και προβοκατόρων. Σήμερα είναι αναγκασμένη να υποστηρίξει αυτές τις άμεσες δράσεις, οι οποίες έχουν ξεφύγει από τον έλεγχό της. Είναι τα μέλη των συνδικάτων που τις πραγματοποιούν, και αν οι

ηγέτες επιθυμούν να διατηρήσουν κάποια επίφαση ελέγχου του μηχανισμού είναι αναγκασμένοι να τις αποδεχτούν. Αυτό ίσχυε ήδη κατά τη διάρκεια των απεργιών στις μεταφορές τα προηγούμενα χρόνια. Αυτό σημαίνει ότι ο έλεγχος που ασκεί η ηγεσία είναι εύθραυστος και μπορεί να παρακαμφθεί ανά πάσα στιγμή. Για παράδειγμα, μόλις λίγες εβδομάδες πριν από την έναρξη του τωρινού κινήματος κατά της «μεταρρύθμισης», ξέσπασε μια άγρια απεργία, οριζόντια οργανωμένη μέσω του Twitter και άλλων κοινωνικών δικτύων, που παρέλυσε τους γαλλικούς σιδηροδρόμους. Τα συνδικάτα, που και σε αυτόν τον τομέα έχουν στην ηγεσία τους παλιούς γραφειοκράτες του Κομμουνιστικού Κόμματος, ήρθαν αντιμέτωπα με τετελεσμένα γεγονότα και δεν μπορούσαν να κάνουν τίποτα γι' αυτό – προς μεγάλο πανικό της διοίκησης της εθνικής εταιρείας σιδηροδρόμων, η οποία αναγκάστηκε να υποκύψει στα αιτήματα των απεργών. Η κυβέρνηση αναρωτιόταν τότε: «Πού είναι τα συνδικάτα;». Παρ' όλα αυτά, έναν μήνα αργότερα ξεκίνησαν τη συνταξιοδοτική «μεταρρύθμιση».

2.

Ας συνοψίσουμε εν συντομία την ουσία αυτής της «μεταρρύθμισης». Η βασική ιδέα της κυβέρνησης είναι ότι το σημερινό σύστημα χρηματοδότησης του δημόσιου συνταξιοδοτικού συστήματος πρέπει να διασωθεί επειδή απειλείται με κατάρρευση. Αυτό οφείλεται σε τελική ανάλυση σε δημογραφικούς λόγους: ο αριθμός αυτών που πληρώνουν μειώνεται, ενώ των συνταξιούχων αυξάνεται. Η ιδέα αυτή αμφισβητείται από διάφορους «ειδικούς» που έχουν καλές σχέσεις με το σύστημα, οι οποίοι επισημαίνουν ότι το σύστημα βρίσκεται σήμερα σε ισορροπία και μπορεί να παραμείνει εκεί όσο διατηρούνται οι εργοδοτικές εισφορές.

Στην πραγματικότητα, ένα από τα προβλήματα είναι ότι το δημόσιο συνταξιοδοτικό σύστημα βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στις πληρωμές των εργαζομένων, ενώ οι εργοδοτικές εισφορές ελαφρύνονται σταδιακά. Σωστά, αλλά, όπως λένε τα συνδικάτα και ό,τι έχει απομείνει από τη ρεφορμιστική αριστερά, θα μπορούσε κανείς να χρηματοδοτήσει το σύστημα από τον κρατικό προϋπολογισμό, με φόρο επί του πλούτου, επί των κερδών και επί των καπιταλιστικών εσόδων, με τον ίδιο τρόπο που χρηματοδοτούνται και άλλες δημόσιες πολιτικές. Μόνο που αυτή η ιδέα προφανώς δεν είναι αποδεκτή από την κυβέρνηση, καθώς ξεπερνά τη νεοφιλελεύθερη κόκκινη γραμμή: τα καπιταλιστικά κέρδη δεν είναι μια μεταβλητή πάνω στην οποία οι κυβερνήσεις μπορούν να δράσουν. Ως αποτέλεσμα, η επισφάλεια της εργασίας και η γενική μείωση των μισθών μειώνουν τις εισφορές των εργαζομένων και αποδυναμώνουν το συνταξιοδοτικό σύστημα όπως υπάρχει αυτή τη στιγμή. Η μόνη «λύση» που ανακάλυψαν τα αφεντικά της εποχής μας είναι η επιμήκυνση του χρόνου κατά τον οποίο οι εργαζόμενοι πληρώνουν εισφορές. Σύμφωνα με την πρόταση νόμου, η περίοδος εισφορών θα αυξηθεί από 40 σε 43 χρόνια και, εκτός από εκείνους που αρχίζουν να εργάζονται στα δεκαέξι, οι άνθρωποι θα πρέπει να περιμένουν μέχρι τα 64 για να μπορέσουν να λάβουν σύνταξη, αντί για τα 62 που ήταν μέχρι σήμερα. Οι ομάδες των εργαζομένων που στο παρελθόν απολάμβαναν ιδιαίτερα πλεονεκτήματα λόγω της δυσκολίας και της επικινδυνότητας της εργασίας τους θα πρέπει να τα χάσουν. Σε αυτούς περιλαμβάνονται οι εργαζόμενοι στην ενέργεια, μεταξύ των οποίων έχουν κάνει την εμφάνισή τους οι Ρομπέν των Δασών. Πέρα από αυτές τις βασικές αλλαγές, η «μεταρρύθμιση» περιέχει μια σειρά από ρήτρες και εξαιρέσεις

που καθιστούν το όλο θέμα συγκεχυμένο και ακατανόητο. Όπως παρατήρησε κάποιος, «είναι περίπλοκο, και το έκαναν επίτηδες περίπλοκο».

Σε αυτά τα δύο πρόσθετα χρόνια εργασίας έχει αποκρυσταλλωθεί η μαζική αντίθεση στη «μεταρρύθμιση», επειδή συμβολίζουν το πνεύμα του όλου πράγματος: οι άνθρωποι πρέπει να δουλεύουν περισσότερο ενώ οι περισσότερες συντάξεις μειώνονται, ιδίως εκείνες των πιο ευάλωτων εργαζομένων. Από την εμπειρία, όλοι γνωρίζουν ότι, δεδομένης της σημερινής επιδείνωσης των συνθηκών εκμετάλλευσης, πολλοί εργαζόμενοι δεν θα τα καταφέρουν μέχρι τα 64. Ήδη σήμερα υπάρχουν πολλοί που σταματούν πριν από την ηλικία των 62 ετών, αφήνοντας την εργασία με μειωμένες συντάξεις. Πρόκειται, εν ολίγοις, για μια προσπάθεια περαιτέρω επιδείνωσης των συνθηκών διαβίωσης των εργαζομένων γενικότερα. Για όσους έχουν μισθούς άνω του μέσου όρου, αποτελεί επίσης ένα κίνητρο για να εγγραφούν στα ιδιωτικά συνταξιοδοτικά προγράμματα που διαχειρίζονται μεγάλοι χρηματοπιστωτικοί όμιλοι. (Η αλλαγή αυτή βρίσκεται ήδη σε εξέλιξη στις βόρειες χώρες της Ευρώπης, όπως η Ολλανδία και η Σουηδία.) Όλα αυτά τα μέτρα πλήττουν ιδιαίτερα τις γυναίκες, των οποίων η επαγγελματική σταδιοδρομία είναι η πιο κατακεραματισμένη και εύθραυστη, καθώς και τους νέους που αντιμετωπίζουν συνθήκες εργασίας όλο και πιο επισφαλείς και «ευέλικτες». Είναι επίσης γνωστό ότι οι εργαζόμενοι άνω των 60 ετών συνήθως αποκλείονται από την αγορά εργασίας, επιβιώνοντας σε συνθήκες απόλυτης φτώχειας και περιμένοντας να φτάσουν στην ηλικία (σήμερα 62, αύριο 64) που θα μπορούν επιτέλους να λάβουν την πενιχρή σύνταξή τους. Στη Γαλλία, ήδη σήμερα, σχεδόν το 50% των εργαζομένων δεν εργάζεται

πλέον όταν είναι σε ηλικία συνταξιοδότησης, ζώντας από το ταμείο ανεργίας ή την πρόνοια. Και το ένα τέταρτο των φτωχών εργαζομένων πεθαίνει πριν προλάβει να πάρει σύνταξη. Τέλος, για να περάσει αυτή η «μεταρρύθμιση», η κυβέρνηση άρχισε να ανακοινώνει μια σειρά από πλεονεκτήματα που σιγά-σιγά αποκαλύφθηκε ότι είναι χονδροειδή ψέματα, όπως η δημαγωγική υπόσχεση για ελάχιστη σύνταξη 1200 ευρώ για ένα εκατομμύριο φτωχούς εργαζόμενους. Ο αριθμός αυτός μειωνόταν καθώς οι μέρες περνούσαν, ώσπου, μετά από έναν μήνα, περιορίστηκε στους 10.000 τυχερούς...

Δεδομένου ότι η «μεταρρύθμιση» συνάντησε στο κοινοβούλιο την έντονη αντίδραση του νέου αριστερο-σοσιαλιστικού μπλοκ, η κυβέρνηση Μακρόν αποπειράθηκε να την περάσει με τις ψήφους της παραδοσιακής δεξιάς και την ήπια αντιπολίτευση της ακροδεξιάς. Για τους υπερατλαντικούς αναγνώστες,² μερικές γραμμές μπορεί να φανούν χρήσιμες για να θυμηθούμε την τρέχουσα κατάσταση των πολιτικών δυνάμεων στη Γαλλία. Το Κομμουνιστικό Κόμμα είναι πλέον ήσσονος σημασίας. Ο κομματικός μηχανισμός εξακολουθεί να βρίσκεται στα χέρια μερικών σταλινικών γραφειοκρατών, έστω κι αν ό,τι έχει απομείνει από τις τάξεις του κόμματος έχει αλλάξει και έχει γίνει ένα είδος αριστερού σοσιαλδημοκρατικού ρεύματος. Το Σοσιαλιστικό Κόμμα (PS), το οποίο εξακολουθεί να διοικεί τη μισή χώρα σε περιφερειακό και δημοτικό επίπεδο, είναι κουρελιασμένο. Διελύθη εις τα εξών συνετέθη όταν η ομάδα του Μακρόν κατάφερε να ελέγξει σχεδόν το σύνολο του κόμματος, ιδίως τους νέους και τους πιο καιροσκόπους. Ο σημερινός υπουργός εργασίας, ένας αντι-

2. (σ.τ.μ.) Το κείμενο δημοσιεύτηκε στο *The Brooklyn Rail* που εδράζεται στη Νέα Υόρκη, εξ ου και η αναφορά του συγγραφέα σε υπερατλαντικούς αναγνώστες.

παθής, φιλόδοξος κρετίνος, είναι πρώην μέλος του Σοσιαλιστικού Κόμματος, όπως και η πρωθυπουργός, με την ψυχρή όψη που θυμίζει Θάτσερ. Η πίστη του Σοσιαλιστικού Κόμματος στον οικονομικό νεοφιλελευθερισμό (όπως και όλων των Ευρωπαίων σοσιαλιστών) επιτάχυνε τον επιθανάτιο ρόγχο της παλιάς σοσιαλδημοκρατίας. Το νέο κόμμα της αντι-νεοφιλελεύθερης σοσιαλιστικής αριστεράς, το *La France Insoumise*, συσπειρώνει τώρα γύρω του ορισμένους φυγάδες από το παλιό Σοσιαλιστικό Κόμμα. Αυτή η νέα δύναμη αντλεί μεγάλο μέρος της ενέργειάς της από τα νέα κινήματα των τελευταίων ετών, όπως οι καταλήψεις γης, οι στεγαστικοί και οι περιβαλλοντικοί αγώνες. Είναι επίσης ανοιχτή σε νέες ιδέες όπως ο αντι-παραγωγισμός. Η πλειοψηφία των βουλευτών της είναι αρκετά νέοι και μαχητικοί, χωρίς βαθιές ρίζες στην πολιτική και συχνά αναστατώνουν την κοινοβουλευτική ζωή – παρουσιάζονται στα μέσα ενημέρωσης ως «κακοαναθρεμμένα» παιδιά που δεν σέβονται τους θεσμούς.

Σε αυτή τη νέα πολιτική σύνθεση, οι άνθρωποι γύρω από τον Μακρόν έχουν αποκαλυφθεί ως αυτό που ήταν πάντα: μια νεοφιλελεύθερη συντηρητική δύναμη, επιθετική και υπεροπτική, απόλυτα αφοσιωμένη στα συμφέροντα του γαλλικού καπιταλισμού. Κατά τη διάρκεια των τελευταίων προεδρικών εκλογών, δεδομένης της τεράστιας αποχής, ο Μακρόν εξελέγη με το ζόρι από το 30% των ψηφοφόρων. Επιπλέον, ένας μεγάλος αριθμός αυτών των ψηφοφόρων τον ψήφισαν μόνο για να μπλοκάρουν την υποψηφία της ακροδεξιάς. Οι βουλευτικές εκλογές που ακολούθησαν έκαναν τα πράγματα ακόμη πιο ξεκάθαρα. Κάθε φορά που υπήρχε επιλογή μεταξύ ενός ακροδεξιού υποψηφίου και ενός υποψηφίου της σοσιαλιστικής αριστεράς, το κόμμα του Μακρόν προτιμούσε να βοηθή-

σει στην εκλογή του υποψηφίου της δεξιάς, μια τακτική που έδωσε τη δυνατότητα στον Μακρόν να εμποδίσει τη σοσιαλιστική αριστερά από το να κερδίσει την κοινοβουλευτική πλειοψηφία. Με αυτόν τον τρόπο ο Μακρόν διευκόλυνε την είσοδο περισσότερων από 80 ακροδεξιών στο κοινοβούλιο, προς μεγάλη απογοήτευση όσων (ολοένα και λιγότερων) συνέχιζαν να βλέπουν τον Μακρόν ως ανάχωμα κατά του «φασισμού». Η τρέχουσα συμμαχία μεταξύ των Μακρονιστών και της ακροδεξιάς βασίζεται σε ένα νεοφιλελεύθερο οικονομικό πρόγραμμα. Πρόσφατα κυκλοφόρησε στα μέσα ενημέρωσης μια εντυπωσιακή εικόνα, ενδεικτική αυτής της σύγκλισης, με τους βουλευτές της ακροδεξιάς να χειροκροτούν τον σημερινό υπουργό εργασίας του Μακρόν, έναν πρώην σοσιαλιστή, κατά την ολοκλήρωση της κοινοβουλευτικής συζήτησης για τη «μεταρρύθμιση».

Αναφερόμαστε στην αθλιότητα της σύγχρονης πολιτικής μόνο και μόνο για να επιστρέψουμε σε αυτό που είναι σημαντικό για εμάς εδώ: η «μεταρρύθμιση» του συνταξιοδοτικού συστήματος θα ψηφιστεί από τη νεοφιλελεύθερη δεξιά, ενωμένη παρά τις εσωτερικές διαφωνίες της. Για να φτάσει μέχρι εκεί, η κυβέρνηση ρίχτηκε στη μικροπολιτική των παραχωρήσεων εδώ κι εκεί, των ψεμάτων, των παραλλαγών στα βασικά, σε σημείο που –όπως λέει ο μέσος πολίτης– κανείς να μην μπορεί να καταλάβει περί τίνος πρόκειται ο νόμος, εκτός από το ότι πρέπει να δουλεύουμε δύο χρόνια παραπάνω για να καταλήξουμε φτωχότεροι και πιο κουρασμένοι. Γι' αυτό και το ενωτικό σύνθημα της κινητοποίησης κατά της «μεταρρύθμισης» είναι: «Δύο χρόνια ακόμα. Όχι!».

3.

Οι κινητοποιήσεις κατά της «μεταρρύθμισης» έφεραν στην επιφάνεια στη Γαλλία

μια ενεργητική αντίθεση στο καπιταλιστικό σύστημα. Μετά τα χρόνια του Covid και τα μέτρα εγκλεισμού και κοινωνικού ελέγχου, πολυάριθμοι λόγοι (discourses) ανακοίνωσαν την έλευση μιας γκρίζας εποχής παραίτησης, εξατομίκευσης, ανικανότητας να οικοδομηθεί κάτι συλλογικό. Οι σημερινές κινητοποιήσεις αποδεικνύουν το αντίθετο και καταδεικνύουν πόσο λανθασμένο είναι να εξάγουμε οριστικά συμπεράσματα από στιγμιαίες καταστάσεις υποχώρησης. Στον ντετερμινιστικό λόγο της ενσωμάτωσης, αυτό που είναι προσωρινό εκλαμβάνεται ως μόνιμο. Οι άνθρωποι ξεχνούν ότι είναι η ίδια η διαδικασία της καπιταλιστικής αναπαραγωγής, με τις ταξικές της αντιφάσεις, που θέτει σε δράση τα κοινωνικά κινήματα. Οι γιγαντιαίες διαδηλώσεις που λαμβάνουν χώρα στη Γαλλία για περισσότερο από έναν μήνα – η ενέργεια, η επιθυμία για συλλογικότητα και η ευχαρίστηση του να είμαστε μαζί και να αγωνιζόμαστε για το ίδιο πράγμα – μας αναγκάζουν να αναγνωρίσουμε ότι το πνεύμα της κριτικής και η απόρριψη της σημερινής κοινωνικής οργάνωσης είναι πάντα εδώ. Θα μπορούσε ακόμα κανείς να σκεφτεί ότι τα δύο τελευταία χρόνια ζωής υπό περιορισμό και υποταγή στην προπαγάνδα του φόβου τα έχουν απλώς ενισχύσει.

Εκτός από το εύρος και τον αριθμό των συμμετεχόντων, οι σημερινές διαδηλώσεις αποκαλύπτουν επίσης ορισμένες ιδιαιτερότητες της τρέχουσας κατάστασης. Η μεγάλη συμμετοχή των νέων μπορεί να εξηγηθεί από το γεγονός ότι είναι οι πιο άμεσα επηρεαζόμενοι. Ωστόσο, η πλειονότητα των νέων είναι μάλλον δύσπιστοι απέναντι στο συνταξιοδοτικό σύστημα: είναι πλέον πεπεισμένοι ότι δεν θα λάβουν ποτέ σύνταξη. Έτσι, αν συμμετέχουν είναι κυρίως επειδή αυτή η «μεταρρύθμιση» τους φαίνεται να εκφράζει μια παρούσα και μελλοντική κοι-

νωνική λογική την οποία απορρίπτουν πλήρως. Ζουν ήδη σε συνθήκες επισφάλειας ή φτώχειας, χωρίς προοπτικές και ερχόμενοι αντιμέτωποι με την οικολογική καταστροφή. Οι μεγαλύτεροι σε ηλικία διαδηλωτές, έχοντας επιβιώσει από τα προβλήματα της αγοράς εργασίας, διαδηλώνουν επειδή βλέπουν στις βασικές αρχές της «μεταρρύθμισης» το μοντέλο της μελλοντικής κοινωνίας που θα πρέπει να υποστούν οι νέες γενιές. Πρόκειται λοιπόν για ένα είδος κοινωνικής αλληλεγγύης. Οι διαδηλώσεις αυτές έρχονται επίσης σε ρήξη με τις κλασικές διαδηλώσεις όπου πρωταγωνιστούσαν οι «αριστεροί», καθώς περιλαμβάνουν πολλούς επισφαλείς εργαζόμενους, καθώς και χαμηλόμισθους εργαζόμενους στον τομέα των υπηρεσιών, όπως οι εργαζόμενοι στην υγειονομική περίθαλψη, τα εστιατόρια, την καθαριότητα, το λιανικό εμπόριο και τη διανομή. Αυτοί οι παραδοσιακά πιο παθητικοί προλετάριοι, τους οποίους δεν συνήθιζε κανείς να βλέπει σε διαδηλώσεις, αποτελούν τη βάση των επιχειρησιακών σωματείων, γεγονός που εξηγεί τη σημερινή τους εμφάνιση στο ενιαίο μέτωπο των συνδικάτων ενάντια στη «μεταρρύθμιση». Τέλος, οι γυναίκες συμμετέχουν μαζικά στις διαδηλώσεις, με τις νεαρές γυναίκες να είναι ιδιαίτερα εμφανείς, κατεβαίνοντας συχνά με την παρέα τους και κρατώντας πολύ ευφάνταστα πλακάτ και αφίσες. Τέλος, πολλοί άνθρωποι διαδηλώνουν για πρώτη φορά στη ζωή τους. Το σύνθημα του Μάη του '68, που υιοθετείται εδώ και εκεί – «Δεν θα ανεχτούμε άλλο το ανυπόφορο!» – έχει αποκτήσει ξανά νόημα. Ένα άλλο εντυπωσιακό χαρακτηριστικό του κινήματος είναι η επέκταση των κινητοποιήσεων και των διαδηλώσεων σε εθνικό επίπεδο, με ιδιαίτερη παρουσία σε μικρές επαρχιακές πόλεις. Σε πολλές μεσαίες και μικρές πόλεις δεν είναι σπάνιο να βρεθεί στους δρόμους το 10-20%

του πληθυσμού. Μερικές φορές συμμετέχουν περισσότεροι από τους μισούς κατοίκους. Μετά από έναν μήνα κινητοποιήσεων, οι δημοσκοπήσεις (πάντα κατά προσέγγιση) δείχνουν ότι μόνο το 10% του πληθυσμού τάσσεται υπέρ της «μεταρρύθμισης».

Η στάση των συνδικάτων χρήζει προσοχής. Για πρώτη φορά μετά από χρόνια ένα ενιαίο μέτωπο συνδικάτων αντιτίθεται στην κυβέρνηση: από τα μικρά, παραδοσιακά υποχωρητικά, δεξιά συνδικάτα, όπως η Χριστιανική Ένωση και το συνδικάτο των υπαλλήλων, μέχρι την παλιά CGT και το πιο μαχητικό SUD. Η πολύ ρεφορμιστική CFDT, η οποία για χρόνια υποστήριζε τις νεοφιλελεύθερες πολιτικές των διαδοχικών κυβερνήσεων, έχει αναλάβει αυτή τη φορά την ηγεσία των κινητοποιήσεων στο πλευρό της CGT και του SUD. Όπως σημειώσαμε παραπάνω, αυτή η αλλαγή στάσης πρέπει να εξηγηθεί τόσο από την αλαζονεία της κυβέρνησης όσο και, κυρίως, από το γεγονός ότι στις τάξεις αυτού του συνδικάτου υπάρχει μια πλειοψηφία επισφαλών και κακοπληρωμένων εργαζομένων σε δύσκολους τομείς, όπως οι υπηρεσίες, που πλήττονται ιδιαίτερα από τα νέα μέτρα. Πρόκειται για εργαζόμενους που δεν αντέχουν να φανταστούν άλλα δύο χρόνια εκμετάλλευσης. Μπορεί η αλαζονεία της άρχουσας τάξης να εκφράζει μια υπερβολικά αισιόδοξη εμπιστοσύνη στην αδυναμία των συνδικάτων. Η κρίση του συνδικαλισμού, με τις οργανώσεις του να χάνουν σταδιακά την ουσία τους καθώς εξαφανίζονταν οι δυνατότητες διαπραγμάτευσης και μεταρρύθμισης, είναι ένα πράγμα. Η ιδέα ότι αυτή η κρίση σηματοδοτεί την υποταγή των εργαζομένων στην εξαθλίωσή τους είναι κάτι εντελώς διαφορετικό. Αυτή τη φορά, μια γραμμή έχει ξεπεραστεί, αφυπνίζοντας τους εργαζόμενους που υφίστανται τη μεγαλύτερη εκμετάλλευση.

Είναι ωστόσο βέβαιο ότι αυτό το συνδικαλιστικό μέτωπο ενίσχυσε την ενέργεια της άρνησης. Αφενός, επειδή η διάσπαση του συνδικαλιστικού μηχανισμού φαινόταν σε πολλούς εργαζόμενους ως ένδειξη αδυναμίας, κάτι που εξηγεί την επανάκαμψη των μελών των συνδικάτων, τα οποία μειώνονταν επί χρόνια.³ Θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί ότι από αυτή την άποψη, το κίνημα είναι ήδη μια νίκη για τα συνδικάτα. Αυτό όμως δημιουργεί ένα πρόβλημα για το μέλλον: Αυτά τα νέα μέλη έρχονται στα συνδικάτα με ένα πνεύμα αγώνα, με τη θέληση να αντιταχθούν στην κατάσταση που επικρατεί, να δημιουργήσουν μια δύναμη που θα πολεμήσει τα αφεντικά και την κυβέρνηση. Μόλις περάσει η παρούσα στιγμή, μπορεί κάλλιστα να σοκαριστούν από την οργανωτική αρτηριοσκλήρωση των συνδικάτων και να χάσουν τις αυταπάτες τους.

4.

Στην Ελλάδα, μετά το φρικτό «ατύχημα» με το τρένο στις αρχές Μαρτίου όπου σκοτώθηκαν δεκάδες φοιτητές –ένα κρατικό έγκλημα στην πραγματικότητα⁴– οι διαδηλωτές φώναζαν «Οι ιδιωτικοποιήσεις σκοτώνουν!» και «Ο θάνατός μας, τα κέρδη τους!». Εξέφρασαν με αυτόν τον τρόπο μια ιδέα που εξαπλώνεται σήμερα σε όλες τις χώρες της γηραιάς Ευρώπης. Πρόκειται για την απόρριψη των κοινωνικών συνεπειών των νεοφιλελεύθερων πολιτικών του σημερινού καπιταλισμού, μια στάση που συνεχίζει να εξαπλώνεται μετά την αποτυχία των αντι-Covid πολιτικών που αποκάλυψαν την καταστροφή των δημόσιων συστημάτων

3. Τα συνδικάτα κάνουν λόγο για χιλιάδες νέα μέλη από την αρχή του κινήματος στη Γαλλία.

4. Το σιδηροδρομικό δίκτυο στο οποίο συνέβη η καταστροφή είχε πρόσφατα ιδιωτικοποιηθεί, τα συστήματα σηματοδότησης δεν λειτουργούσαν επί μήνες και οι νεοπροσληφθέντες εργαζόμενοι ήταν ανεπαρκώς εκπαιδευμένοι.

υγείας σε ολόκληρη την Ευρώπη. Αυτό το κύμα διαμαρτυρίας εμφανίζεται σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες. Πρώτα απ' όλα στη Μεγάλη Βρετανία, όπου οι απεργιακές κινητοποιήσεις που έχουν ξεσπάσει, ποικιλόμορφες και εύστοχες, έχουν αποδιοργανώσει την κοινωνική ζωή εδώ και μήνες. Το συναντάμε όμως και σε χώρες όπου οι κοινωνικές συγκρούσεις ήταν σπάνιες τα τελευταία χρόνια. Για παράδειγμα, στη Δανία, ένα μέτρο που αποσκοπούσε στην επιμήκυνση της ετήσιας εργασιακής περιόδου για τη χρηματοδότηση της αύξησης του στρατιωτικού προϋπολογισμού, με την κατάργηση μίας ημέρας διακοπών, προκάλεσε μια μεγάλη διαδήλωση στην Κοπεγχάγη. Στην Πορτογαλία, μετά από αρκετές δεκαετίες λήθαργου, οι εργαζόμενοι κινητοποιήθηκαν ενάντια στην καταστροφή των δημόσιων υπηρεσιών – σχολεία, μεταφορές και νοσοκομεία. Η δημιουργία ενός νέου, μη-κορπορατιστικού συνδικάτου για τον αγώνα στα σχολεία και η κάθοδος στους δρόμους της Λισαβόνας χιλιάδων ανθρώπων που υποφέρουν από τη ραγδαία εξαθλίωση των συνθηκών διαβίωσης και την αδυναμία εύρεσης στέγης είναι εξελίξεις που προκαλούν ανησυχία στην πολιτική κλίση του Σοσιαλιστικού Κόμματος που κυβερνά εδώ και χρόνια, η οποία είναι διεφθαρμένη μέχρι το κόκκαλο και χαίρει μέγιστης ατιμωρησίας. Τέλος, στην Ισπανία, η πρόσφατη γιγαντιαία διαδήλωση ενός εκατομμυρίου ανθρώπων στη Μαδρίτη για την υπεράσπιση των δημόσιων υπηρεσιών υγείας (στην Ισπανία, η διαχείριση των δημόσιων υπηρεσιών υγείας γίνεται από τις διάφορες περιφέρειες, όπως συμβαίνει και με το σχολικό σύστημα) εκφράζει μια ριζοσπαστικοποίηση της κοινωνικής οργής.

Στη Γαλλία, το αίσθημα ότι οι δημόσιες υπηρεσίες καταστρέφονται σταδιακά οδήγησε ένα αυξανόμενο μέρος της κοι-

ωνίας σε εξέγερση. Αυτό που ονομάζεται «κοινωνικό κράτος» – αυτό που οι εργαζόμενοι θεωρούν εγγυητή και προστάτη των γενικών συνθηκών της ζωής τους μέσα στο σημερινό κοινωνικό σύστημα– καταρρέει. Από τα ταχυδρομεία μέχρι την υγειονομική περίθαλψη, από τα σχολεία μέχρι τις μεταφορές, όλα καταρρέουν, το ένα μετά το άλλο. Αυτή η νιοστή «μεταρρύθμιση» του συνταξιοδοτικού συστήματος θεωρείται ένα ακόμη βήμα προς την κατεδάφιση των συνθηκών διαβίωσης που φαίνεται να μην έχει τέλος. Η ιδέα των μη ανατρέψιμων κατακτήσεων που κερδήθηκαν σε προηγούμενους αγώνες είναι πλέον παρελθόν. Και η νεοφιλελεύθερη προπαγάνδα που πουλάει τις «ιδιωτικοποιήσεις» ως βελτιώσεις των ελαττωματικών δημόσιων υπηρεσιών έχει καταντήσει για γέλια, γιατί το χάος που επικρατεί σε όλους αυτούς τους τομείς, καθώς και η ραγδαία αύξηση του πληθωρισμού, έχουν κάνει την καθημερινή ζωή ακόμα πιο δύσκολη. Η ανικανότητα του καπιταλιστικού συστήματος να αντιστρέψει την περιβαλλοντική καταστροφή με τις ολέθριες συνέπειές της επιτείνει την κατάσταση αυτή. Η λογική του «παραγωγισμού» θεωρείται ότι παράγει ανισότητα – η εναντίωση σε αυτήν αποκτά αντικαπιταλιστικό χαρακτήρα. Με την πιθανή εξαίρεση μερικών ταλιμπάν που εξακολουθούν να τολμούν να υπερασπίζονται τα οφέλη της καπιταλιστικής «προόδου», ο οικολογικός αγώνας έχει καταλήξει να περιλαμβάνει κάθε κοινωνικό αγώνα. Εν ολίγοις, οι κλασικοί τρόποι εύρεσης μιας διαταξικής συναίνεσης φαίνονται πλέον γελοίοι και ανεπαρκείς.

Η εναλλακτική λύση –να τους αντιμετωπίσουμε και να πολεμήσουμε– φαίνεται αναπόφευκτη για πολλούς. Αρχίζει να δημιουργείται μια κατάσταση σύγκρουσης μεταξύ των κοινωνικών δυνάμεων, ενάντια στην καπιταλιστική τάξη, ακόμη και μεταξύ

εκείνων που για μεγάλο χρονικό διάστημα προτιμούσαν τον ευκολότερο δρόμο των μεταρρυθμίσεων. Αυτή η συγκεκριμένη κατάσταση έχει φέρει στο προσκήνιο μια ευαισθητοποίηση που μέχρι τώρα ήταν υπόγεια, ρίχνοντας νέο φως στον παραλογισμό της κατάστασης της μισθωτής εργασίας, που τώρα προβάλλει μέσα από την προοπτική της ρημαγμένης κατάστασης του κόσμου και των δυσκολιών της ζωής. Η εργασία έχει γίνει για πολλούς συνώνυμο της επισφάλειας, της βίαιης ζωής, της εξαθλίωσης, της καταστροφής της ύπαρξης. Έτσι, το να πρέπει να δουλέψει κανείς «άλλα δύο χρόνια», για να φτάσει στο τέλος μιας ζωής χωρίς ανθρώπινο νόημα, προκαλεί μόνο μία αντίδραση: Όχι! Αρκεί να αναφέρουμε τα αμέτρητα μεμονωμένα πλακάτ και συνθήματα των διαδηλώσεων στη Γαλλία, με τον πλούτο της φαντασίας τους, για να αντιληφθούμε το γενικό αίσθημα απόρριψης αυτής της κατάστασης πραγμάτων. Δεν πρόκειται πλέον μόνο για συνδικαλιστικές διαδηλώσεις που απαιτούν διαπραγματεύσεις στο πλαίσιο μιας μεταρρύθμισης, είναι επίσης διαδηλώσεις ενάντια στον τρόπο λειτουργίας της οικονομίας και στις προθέσεις των αφεντικών του κόσμου, ενάντια στο όραμά τους για τον κόσμο. Μετά την αποτυχία του «ένδοξο μέλλοντος» του συντρόφου Στάλιν και των συνεργατών του, εδώ τίθεται υπό αμφισβήτηση το ένδοξο μέλλον του ιδιωτικού καπιταλισμού. Μεταξύ των συνθημάτων του Μάη του '68 που αναβιώνουν στις πρόσφατες διαδηλώσεις, υπάρχει ένα που επανεμφανίζεται συχνά: «Μην χάνεις τη ζωή σου κερδίζοντας τα προς το ζην». Αν είναι αλήθεια ότι στις συγκεκριμένες δράσεις του το κίνημα δεν έχει ξεπεράσει το συνετό και ενοποιητικό πλαίσιο των μεγάλων συνδικαλιστικών μηχανισμών και την αυστηρά πολιτική σύγκρου-

ση, με λίγες εξαιρέσεις μέχρι τώρα,⁵ είναι επίσης αλήθεια ότι το κίνημα έχει επιτρέψει την άνθηση ενός πιο ριζοσπαστικού πνεύματος αντίστασης που χρειάζεται μόνο να επεκταθεί, να γίνει συλλογική δύναμη. Όλα εξαρτώνται από την εξέλιξη των γεγονότων. Ακόμα και αν οι απεργιακές κινητοποιήσεις φαίνονται άτολμες σε σχέση με το επίμαχο ζήτημα, ακόμα και αν ο συσχετισμός δυνάμεων παραμένει ευνοϊκός για την εξουσία, το παιχνίδι δεν παίζεται εκ των προτέρων. Μια σοβαρή πολιτική κρίση είναι ήδη σε εξέλιξη, όποια και αν είναι η έκβαση. Είναι χαρακτηριστικό ότι στο κλίμα των συνεχών διαδηλώσεων εκφράζεται η ιδέα ότι μπορεί να χάσουμε αυτή τη μάχη, αλλά έχουμε δημιουργήσει μια δύναμη που θα αλλάξει το μέλλον.

Για να συμπληρωθεί η εικόνα της δυσάρεστης ιστορικής περιόδου που διανύουμε, η ύπαρξη ενός πολέμου στις πύλες της Ευρώπης, με τη βία, την καταστροφή, τις ατελείωτες σφαγές και τις αμέτρητες πράξεις βαρβαρότητας, αποδυνάμωσε ακόμη περισσότερο την πίστη στη δυνατότητα μιας συναινετικής ζωής στον καπιταλισμό. Πρέπει επίσης να σημειώσουμε ότι τα συνθήματα κατά του πολέμου, που καταγγέλλουν τη φονική ενδοκαπιταλιστική σύγκρουση που πληρώνεται με τις ζωές της ουκρανικής και της ρωσικής νεολαίας, έχουν αυξηθεί στις διαδηλώσεις στη Γαλλία, όσο πιο πολύ ριζώνουν οι κινητοποιήσεις στην κοινωνία.

Εν κατακλείδι, είναι προφανές σε όσους βιώνουν άμεσα αυτές τις κινητοποιήσεις ότι το κυρίαρχο στοιχείο της νέας αυτής δυναμικής, πέρα από το ζήτημα της «συνταξιοδοτικής μεταρρύθμισης», είναι η απόρριψη του κόσμου όπως είναι, με τη «συνταξιοδοτική μεταρρύθμιση» απλώς

5. Όπως οι δράσεις των εργαζομένων στο φυσικό αέριο που περιγράφηκαν παραπάνω.

να σηματοδοτεί ένα ακόμη βήμα προς την εντεινόμενη υπαγωγή των προλετάρων στη λογική του κέρδους. Αυτή είναι η μεγάλη διαφορά από τους αγώνες των προηγούμενων ετών, όπως του 1995 ενάντια στην προηγούμενη «μεταρρύθμιση». Η κινητοποίηση που βρίσκεται σε εξέλιξη δεν είναι μόνο μια κινητοποίηση στο έδαφος του ποσοτικού, ένα έδαφος στο οποίο οι παλιοί θεσμοί, τα κόμματα, τα συνδικάτα, οι κυβερνήσεις μπορούσαν να συζητήσουν, να διαπραγματευτούν, να βρουν μια συναίνεση. Είναι μια κινητοποίηση της οποίας ο κύριος κινητήριος μοχλός είναι η ποιοτική επιθυμία για αλλαγή της τάξης πραγμάτων, για αμφισβήτηση της θανάσιμης λογικής του καπιταλισμού. «Ο καπιταλισμός πρέπει να πάρει σύνταξη», έγραφε ένα πλακάτ που κρατούσε στις 7 Φεβρουαρίου μια παρέα νεαρών γυναικών στο Παρίσι. Αυτό το ποιοτικό στοιχείο δεν είναι διαπραγματεύσιμο. Υπάρχει, θα παραμείνει και πέρα από αυτό το κίνημα, το οποίο επέτρεψε την έκφρασή του. Έχει επιβάλει την ύπαρξή του ως μια αναγκαιότητα που πρέπει να υιοθετηθεί, να αναπτυχθεί, να επιβληθεί στα αφεντικά της σημερινής εποχής – το μόνο φως που μπορεί να επιτρέψει την έξοδό μας από τη σκοτεινή νύχτα που μας ετοιμάζουν και στην οποία έχουμε ήδη εισέλθει.

Μια εβδομάδα αργότερα... Ένα κίνημα ξεκινά, ένας βασιλιάς φοβάται

Η ψήφιση του νόμου για τη «μεταρρύθμιση» του συνταξιοδοτικού συστήματος – πρώτα, με δυσκολία, στη Γερουσία και στη συνέχεια με διάταγμα του Μακρόν – έδωσε νέα ισχυρή ώθηση στο κοινωνικό κίνημα. Όπως το έθεσε ένας οξυδερκής συμμετέχων και παρατηρητής: «Η σύγκρουση είναι στο προσκήνιο: από τις 16 Μαρτίου, όταν η μεταρρύθμιση έγινε νόμος, ένας ριζοσπαστι-

κός αυθορμητισμός επανενεργοποιήθηκε. Πορείες κάθε είδους σχηματίζονται αυθόρμητα κάθε μέρα, σχεδόν παντού, ακανόνιστες, χωρίς άδεια, υιοθετώντας τα συνθήματα των Κίτρινων Πιλέκων στην αρχική τους μορφή. Αυτό είναι σημάδι μιας σημαντικής αλλαγής, μιας μετάλλαξης, μιας επιστροφής της απειθαρχίας, της χειραφέτησης από τις συμβάσεις. Καταλήψεις, ξαφνικές επιθέσεις, άρνηση πληρωμής διοδίων, επιθετικές διαδηλώσεις, κινητοποιήσεις μαθητών, άνθρωποι που συγκεντρώνονται σε μεγάλους αριθμούς. Ακόμη και οι απεργίες έχουν γίνει πιο σκληρές σε ορισμένους βασικούς κλάδους: εργαζόμενοι στην αποκομιδή σκουπιδιών, προσωπικό σιδηροδρόμων, εργαζόμενοι στην ηλεκτρική ενέργεια και στο φυσικό αέριο. Από πού προκύπτει άραγε ο πολλαπλασιασμός των δράσεων του κοινωνικού αντάρτικου; Πρόκειται για δράσεις λιγότερο ή περισσότερο συντονισμένες, ακόμα και ελάχιστα, που όμως όλες σκοντάφτουν αργά ή γρήγορα σε ένα είδος ορίου, αυτό της στρατηγικής –αντιπαράθεση, αποφυγή της άμεσης σύγκρουσης ή αντίσταση;– που πρέπει να υιοθετηθεί απέναντι στις δυνάμεις καταστολής στις οποίες στηρίζεται το βασίλειο του Μακρόν, ο οποίος νομιμοποίησε και ενθάρρυνε τις πιο επαίσχυντες μεθόδους τους από τα Κίτρινα Πιλέκα και μετά».⁶

Πράγματι, οι αυθόρμητες διαδηλώσεις εξαπλώνονται, ιδίως τη νύχτα, παρακάμπτοντας την αστυνομία, η οποία γίνεται όλο και πιο βίαιη. Κατά τη διάρκεια της γιγαντιαίας διαδήλωσης της 23ης Μαρτίου στο Παρίσι (με περισσότερους από μισό εκατομμύριο συμμετέχοντες), μια μέρα μετά την ομιλία στην οποία ο Μακρόν συνέχισε να υπερασπίζεται τον νόμο, ένα σύνθημα ακουγόταν συχνά: «Το κίνημα εί-

6. Freddy Gomez, «Digression sur une étincelle», *A contretemps*, 23 Μαρτίου 2023.

ναι μόνο στην αρχή». Ένα πολύ σημαντικό γεγονός είναι η ολοένα και πιο μαζική συμμετοχή των νέων. Ταυτόχρονα, οι απεργοί αναλαμβάνουν όλο και περισσότερο άμεση δράση. Τα νοσοκομεία δούλεψαν με δωρεάν ρεύμα, ενώ στα υποκαταστήματα των τραπεζών και στα γραφεία των πολιτικών που ψήφισαν υπέρ του νόμου κόψανε το ρεύμα. Λίγο πριν την άφιξη του βασιλιά Καρόλου Γ' της Αγγλίας, οι εργαζόμενοι που ήταν υπεύθυνοι για το πρωτόκολλο αρνήθηκαν να απλώσουν το κόκκινο χαλί για τον υποδοχή του και ο βασιλιάς ακύρωσε την επίσκεψή του στον Μακρόν! Τα σκουπίδια συσσωρεύτηκαν στους δρόμους, ειδικά στις κυριλέ γειτονιές της πρωτεύουσας. Απροσδόκητα, μια ομάδα ριζοσπαστριών λεσβιών φεμινιστριών διαδήλωσε για να υποστηρίξει τις εργάτριες που απεργούν στο διυλιστήριο που τροφοδοτεί με καύσιμα τα αεροδρόμια του Παρισιού.⁷ Όλοι οι αγώνες και τα κινήματα ενώνονται στο ίδιο μέτωπο. Τα συνθήματα έχουν γίνει ακόμα πιο ευφάνταστα: «Μπορούμε να δουλεύουμε με τηλεργασία στο γηροκομείο;», «Τα σκουπίδια δεν είναι στους δρόμους αλλά στα υπουργεία!».

Κλείνουμε προς το παρόν με αυτό το κάλεσμα που μοιράστηκε στη διαδήλωση στο Παρίσι από κάποιους νέους που δεν είναι μέλη καμίας επίσημης οργάνωσης:

Ένα μέρος, μια κατάληψη, ένα προπύργιο.

ΧΡΕΙΑΖΟΜΑΣΤΕ ΕΝΑ ΜΕΡΟΣ!

Παράνομες διαδηλώσεις κάθε βράδυ, από τις 7 μ.μ. και μετά.

Μπράβο μας!

Πρέπει να πιστέψουμε στη δύναμή μας!

Αυτή η δύναμη καίει, καίει τα πάντα στο διάβα της.

Πώς θα γίνει να μην τελειώσουν αυτά που καίμε;

Πώς να συνεχίσουμε χωρίς να αναλωθούμε;

Κρατηθείτε γερά σε αυτό που συμβαίνει – δείτε τι λείπει.

Ένα, ένα μέρος, ένα μέρος, ένα μέρος.

Ένα μέρος; Ένα θέατρο; Ένα μουσείο; Ένα MacDonalds; Ένα δημαρχείο; Το προεδρικό μέγαρο;

Μην γυρίσετε σπίτι, συνεχίστε να μπλοκάρετε τους δρόμους, αγριέψτε, μοιραστείτε την αγριότητα, προχωρήστε ακόμα παραπέρα.

Καταλάβετε ένα μέρος για την επανάσταση.

Φέρτε και τις κουβέρτες σας.

7. https://www.huffingtonpost.fr/france/video/adele-haenel-et-medine-a-gonfreville-aux-cotes-des-grevistes-de-la-raffinerie_215701.html